

**ลักษณะและปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง
กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว
เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
ยุทธจักร มณีแดง^{1*}, กาญจนา แก้วรอด²**

Received: 29 July 2021 / Revised: 26 August 2021 / Accepted: 30 August 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องลักษณะและปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนเลียบคลองมอญ ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ เพื่อนำลักษณะและปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตลาดกระบัง 2 ท่าน คือ เจ้าพนักงานเกษตรปฏิบัติการและนายท้ายเรือ อีกส่วนหนึ่งคือประชาชนในชุมชนเลียบคลองมอญ จำนวน 3 คน คือ ประธานชุมชนเลียบคลองมอญ เลขาธิการกรรมการชุมชนเลียบคลองมอญ และอาสาสมัครประจำพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เขตลาดกระบัง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเลียบคลองมอญมีลักษณะการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี 2) พึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 3) พึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองด้านจิตใจ 5) พึ่งตนเองด้านสังคมและ

^{1*} นักศึกษาปริญญาโท คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อาจารย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: yoothajak007@hotmail.com

วัฒนธรรม และยังมีปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม 2) กลุ่ม 3) ทุนชุมชน 4) เครือข่าย และ 5) ผู้นำชุมชน

คำสำคัญ: พึ่งตนเอง ชุมชนเลียบคลองมอญ เขตลาดกระบัง

Charactristics and Factors Supporting Community Selef-Reliance: A Case Study of Liap Khlong Mon Community in Thap Yao Subdistrict, Latkrabang District Bangkok

Yuttachak Maneedaeng^{1}, Kanchana Kaewrod²*

Abstract

This research studied the subject of characteristics and factors supporting community self-reliance through a case study of the Liap Khlong Mon community in Thap Yao subdistrict, Lat Krabang District, Bangkok. The purpose was to examine characteristics and factors supporting Liap Khlong Mon community self-reliance. Qualitative research was done to evaluate how the Liap Khlong Mon community displayed technological, economic, natural resource, psychological, and social self-reliance, thereby reducing dependence on outside assistance. In addition, Liap Khlong Mon Community had outstanding geographic, societal, and environmental elements while being of Mon ethnicity affected characteristics and factors supporting community self-reliance. Data was gathered by documentary research and field study by in-depth structured interviews using preset questions as guides (interview guide).

Results were that the Liap Khlong Mon community showed five aspects of self-reliance: 1) technological; 2) economic; 3) natural

^{1*} Graduate student (Master's Degree), Faculty of Socail Administration, Thammasat University

² Lecturer, Faculty of Socail Administration, Thammasat University
E-mail: yoothajak007@hotmail.com

resource; 4) psychological; and 5) social/cultural. Five additional factors supported community self-reliance: 1) participation; 2) group activities; 3) community funding; 4) networking; and 5) community leadership.

Keywords: Community self-reliance, Liap Khlong Mon community, Lat Krabang District

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกในปัจจุบันภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศในทวีปยุโรปนั้นส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่วนใหญ่นั้นเกิดมาจากแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย และการก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมของบรรดาประเทศชั้นนำของโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนทำให้เกิดการชิงทรัพยากรอย่างเลี้ยยไม่ได้ รวมไปถึงประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ประเทศไทยประกอบด้วยชุมชนจำนวนมากมานับหมื่นชุมชน ซึ่งชุมชนเหล่านั้นนับได้ว่าเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่หล่อรวมกันเป็นประเทศไทย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544) ชี้ให้เห็นว่า แต่ก่อนนั้นชุมชนท้องถิ่นส่วนมากมีความเป็นอิสระและค่อนข้างเบ็ดเสร็จในตัวเอง ไม่เพียงแต่ในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมในด้านสังคม สุขภาพ ศาสนา รวมไปถึงการปกครองและการดูแลตนเองด้วย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การที่ชุมชนมีความเป็นอิสระแล้วนั้นจะเป็นสังคมที่โดดเดี่ยวและเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ แต่เพราะชุมชนท้องถิ่นเมื่อก่อนนั้นอยู่ห่างไกลจากอิทธิพลและอำนาจของรัฐ จึงทำให้อำนาจรัฐไม่มีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมากนัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งตนเองแทบจะทุกด้าน หลังจากการพัฒนาในช่วงที่มีฐานความคิดมาจากเรื่องความทันสมัยแล้วนั้น รัฐบาลไทยมองว่าการพัฒนา คือการทำให้ชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นมีความทันสมัย (modernization) รัฐบาลจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งสร้างสิ่งบ่งชี้ หรือสร้างสัญลักษณ์ของความทันสมัยให้กับชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า สุขาภิบาล โรงเรียน สถานือนามัย โรงพยาบาล ฯลฯ ในส่วนของการพัฒนานี้รัฐบาลจำเป็นต้องบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุขและความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่ต้องยอมรับว่าเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลได้อย่างทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ อีกทั้งยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน รวมทั้งการไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของแต่ละชุมชน สีวพร สุขเอียด (2552) ในด้านหนึ่งของโครงสร้างพื้นฐานที่รัฐบาลได้เร่งทำขึ้นนั้น ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นมีความสะดวกสบายมากขึ้น

แต่อีกด้านหนึ่งก็ได้เชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นเข้ากับโลกภายนอก ซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรในชุมชนไหลออกไปสู่ภายนอก และขณะเดียวกันอำนาจและอิทธิพลต่าง ๆ จากภายนอกนั้นก็เข้าไปสู่ชุมชนด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และประเพณีรวมไปถึงภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง จนทำให้ชุมชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ตั้งรับไม่ทัน และในที่สุดชุมชนก็กลายมาเป็นชุมชนที่ต้องอาศัยการพึ่งพาในที่สุด การพัฒนาไปตามแนวทางที่รัฐบาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญนี้ แทนที่จะทำให้ชุมชนสามารถยืนอยู่บนขาของตัวเองได้อย่างมั่นคง แต่กลับกลายเป็นการทำให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา” ดังที่ นอร์แมน เจคอบ (Norman Jacob) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในหนังสือที่เขาที่เขียนไว้ว่า นโยบายการพัฒนาแบบนี้ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตกอยู่ในฐานะพึ่งพิงและอ่อนแอ การเปลี่ยนแปลงในชุมชนนั้นมีผลมาจากแรงผลักดันจากระบบทุนนิยมโลก อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรและสังคมชนบท กระแสทุนนิยมนี้ได้ทำลายระบบคุณค่าในสังคมไทย สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล (2555) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การทำลายทุนมนุษย์ 2) การทำลายทุนวัฒนธรรม 3) การทำลายความสมดุลของทุนกายภาพ 4) การทำลายทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) การทำลายทุนทางสังคม และ 6) การทำลายทุนสถาบัน

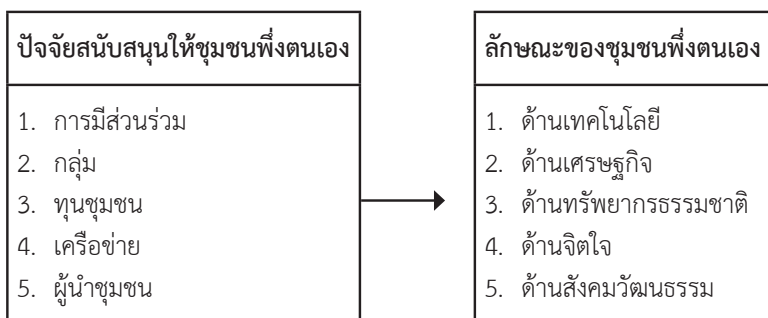
จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจความเป็นชุมชนชนเมืองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ซึ่งชุมชนนั้นก็คือ ชุมชนเลียบบคลองมอญ ซึ่งตั้งอยู่แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ถึงแม้ว่าชุมชนเลียบบคลองมอญเป็นหนึ่งในชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยของรัฐบาล ซึ่งในอดีตชุมชนประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายเนื่องจากความห่างไกลของหน่วยงานภาครัฐ เช่น ปัญหาด้านยาเสพติดของเยาวชนในชุมชน ปัญหาความแห้งแล้งและปัญหาน้ำท่วม อันส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนโดยตรง และในปัจจุบันยังมีการขยายตัวของธุรกิจเกี่ยวกับการนำเข้าส่งออก ซึ่งเข้ามาตั้งบริษัทในบริเวณชุมชนเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมทั้งปัญหาการซื้อที่ดินของนายทุนเพื่อขยายฐานธุรกิจ รวมทั้งปัญหาการเพิ่มขึ้น

ของประชากรแฝงที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่ชุมชนก็ยังมีภารกิจคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และความเป็นชุมชนไว้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งชุมชนเลียบคลองมอญยังได้รับรางวัลชุมชนพึ่งตนเองดีเด่นระดับกรุงเทพมหานคร ในปี 2561 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาลักษณะและปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนเลียบคลองมอญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะและปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนเลียบคลองมอญ

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดนี้ได้มาจากแนวคิดของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2540) ที่ได้กล่าวว่าลักษณะการพึ่งตนเองของชุมชนประกอบด้วย 5 ด้าน (ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม) ในส่วนของปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง ได้แนวคิดมาจากการศึกษางานวิจัยของอัยวิ วีระพันธ์พงศ์ (2556) โดยศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร และงานวิจัยของอินธิรา ครองศิริ (2560) โดยศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง อันประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตลาดกระบัง ผู้ที่ปฏิบัติงานและมีหน้าที่รับผิดชอบมีความเกี่ยวข้องกับชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 คน

2. ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน ดังนี้ 1) ประธานชุมชนเลียบคลองมอญ 2) เลขาธิการกรรมการชุมชนเลียบคลองมอญ 3) อาสาสมัครพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผู้วิจัยจะกำหนดคำถามล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ซึ่งข้อคำถามและประเด็นคำถามต่าง ๆ เป็นรูปแบบคำถามที่เป็นคำถามในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบหรือบรรยายข้อมูล ข้อเท็จจริง แนวคิดและประสบการณ์ ได้อย่างละเอียดตรงไปตรงมาจนสามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างอิสระจากประเด็นคำถามที่ได้ตั้งไว้

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนเลียบคลองมอญ เป็นอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างของชุมชน เป็นอย่างไร
3. ชุมชนเลียบคลองมอญ มีกลุ่มอะไรบ้าง แต่ละกลุ่มมีบทบาทต่อชุมชนอย่างไร
4. เครือข่ายของชุมชนเลียบคลองมอญมีกี่เครือข่าย แต่ละเครือข่ายมีบทบาทต่อชุมชนอย่างไร
5. บทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชนเป็นอย่างไร

6. ชุมชนมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชุมชนอย่างไร
7. การประกอบอาชีพและสถานะทางการเงินของคนในชุมชน
เลียบคลองมอญเป็นอย่างไร
8. ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมีอะไรบ้าง และคนในชุมชนใช้
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างไร
9. ความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเลียบคลองมอญ เป็น
อย่างไร
10. ชุมชนเลียบคลองมอญมีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม
อะไรบ้าง
2. เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึกข้อมูลและอุปกรณ์เครื่องเขียนที่ใช้ในการ
จดบันทึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษา
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมายและ
ลักษณะของชุมชนพึ่งตนเอง รวมไปถึงรูปแบบและองค์ประกอบของชุมชนพึ่งตนเอง
เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและสร้างองค์ความรู้ในการศึกษา
2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีที่สามารถทำให้
ทราบถึงกระบวนการความคิด ทศนคติและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากประเด็นคำถามที่ตั้ง
ไว้รวมถึงการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information) ซึ่งมีความ
เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงและมีบทบาท หน้าที่ กับชุมชนพึ่งตนเองโดยตรง ได้แก่ ตัวแทน
ภาครัฐ ตัวแทนภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเลียบคลองมอญเพื่อให้ได้มาซึ่ง
ข้อมูลที่ต้องการและครอบคลุมในเนื้อหามากที่สุด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล
งานวิจัย โดยการนำประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ เสนอต่อคณะกรรมการควบคุม
ภาคนิพนธ์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและตรวจสอบการใช้ภาษาและ
ความครอบคลุมของเนื้อหาให้มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์
ก่อนลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากประเด็นคำถามที่วางไว้ เพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและประมวลผลการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนเป็นอภิปรายและสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร พบว่าชุมชนเลียบคลองมอญ มีลักษณะและปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง ดังนี้

ลักษณะของชุมชนพึ่งตนเอง สามารถจำแนกได้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี

เกษตรกรในชุมชนเลียบคลองมอญ มีการนำเอาเทคโนโลยีการใช้โดรนมาใช้ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง การหว่านปุ๋ยและหว่านเมล็ดข้าว รวมทั้งมีการใช้รถไถรดต้นวดข้าว เพื่อช่วยอำนวยความสะดวก ประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่ายและลดขั้นตอนในงานด้านเกษตรกรรม

2. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ

คนในชุมชนเลียบคลองมอญมีที่ดินและที่นาซึ่งได้มาจากบรรพบุรุษ ทำให้คนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวน ไร่จ้างทั่วไป และรับราชการ อีกทั้งผู้คนในชุมชนนิยมออมเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคต ซึ่งถือได้ว่าคนในชุมชนโดยส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดี

3. การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ

คนในชุมชนมีการทำการเกษตรโดยใช้พื้นที่นาและพื้นที่สีเขียวที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งมีการใช้ประโยชน์จากคลองมอญเพื่อเป็นการสัญจรและคมนาคม และการทำประมงน้ำจืด รวมทั้งใช้คลองมอญเป็นลำน้ำเพื่อผันน้ำเข้าพื้นที่การเกษตรของคนในชุมชน

4. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ

4.1 คนในชุมชนเลียบคลองมอญมีการแบ่งปันและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการร่วมกันบริจาคสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุซึ่งปัจจุบันผู้สูงอายุในชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น เช่น รถเข็น ไม้ค้ำยัน รวมไปถึงเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ ที่นอน หมอน มุ้ง อีกทั้งคนในชุมชนมีการแบ่งปันปลาที่จับได้จากบ่อปลาของตนเองในสวนที่เหลือจากการจำหน่าย รวมทั้งผักและผลไม้ ที่ได้หลังจากการเก็บเกี่ยวให้กับเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียง

4.2 คนในชุมชนมีการให้คำปรึกษาและให้กำลังใจกับลูกหลานในชุมชนที่ติดยาเสพติดโดยปราศจากอคติเพราะถือว่าทุกคนในชุมชนเป็นพี่น้องกัน

4.3 คนในชุมชนมีการช่วยสอดส่องดูแลทรัพย์สินต่าง ๆ ของเพื่อนบ้าน รวมทั้งบ้านเรือนของเพื่อนบ้านหากเจ้าของหรือสมาชิกของบ้านไม่อยู่

5. การพึ่งตนเองด้านสังคม

5.1 การปลูกบ้านเรือนของคนในชุมชนเลียบคลองมอญจะมีการปลูกอาคารบ้านเรือน และพักอาศัยอยู่ในละแวกเดียวกัน เพราะผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความสัมพันธ์อันเครือญาติมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ อีกทั้งมีการเคารพนับถือผู้อาวุโสและบรรพบุรุษเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการอยู่ร่วมกันในลักษณะครอบครัวใหญ่

5.2 คนในชุมชนมีการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวมอญให้คงอยู่คู่กับชุมชน โดยการสืบทอดขนบธรรมเนียมและประเพณี จากรุ่นสู่รุ่น เช่น อาหารมอญ (แกงมะตาด แกงบอน กาละแม่มอญ) การแต่งงาน การละเล่นฟิอิจู การเล่นสบ้าและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา

ปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเอง สามารถจำแนกออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

คนในชุมชนเลียบคลองมอญมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบของการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลจากการที่ได้ตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนที่มีต่อ

กิจการและงานด้านต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อันมีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวมอญ ชาวบ้านจะมีการร่วมแรงร่วมใจกันเป็นพิเศษ

2. กลุ่ม

ชุมชนเลียบคลองมอญ มีการรวมตัวและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน โดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มซึ่งมีความหลากหลาย เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาชุมชน และสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับชุมชน จากการศึกษาพบว่า มีกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นในชุมชน 6 กลุ่ม ดังนี้

2.1 คณะกรรมการชุมชนเลียบคลองมอญ

2.2 กลุ่มเกษตรเลียบคลองมอญ

2.3 กลุ่มอาชีพชุมชนเลียบคลองมอญ

2.4 กลุ่มอนุรักษ์วิถีถิ่นเลียบคลองมอญ

2.5 ชมรมผู้สูงอายุ

2.6 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข

3. ทุนชุมชน

ทุนในชุมชนเลียบคลองมอญ ประกอบไปด้วยสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมอง ภูมิปัญญาที่มีมูลค่าหรือคุณค่าของผู้คนในชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งทุนที่มีอยู่ในชุมชนเลียบคลองมอญ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 ทุนมนุษย์ ชุมชนเลียบคลองมอญ ประกอบไปด้วยด้วยประชาชนในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถอย่างหลากหลาย รวมไปถึงการที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนที่มีศักยภาพอย่างรอบด้าน

3.2 ทุนสังคม คนในชุมชนเลียบคลองมอญส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชาวมอญซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและเกิดการไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนเป็นอย่างดี

3.3 ทุนกายภาพ ชุมชนเลียบคลองมอญมีสิ่งสาธารณูปโภคพื้นฐานครบครัน อีกทั้งยังเข้าถึงการสื่อสารและโทรคมนาคมได้อย่างสะดวก รวมไปถึงมีวัดสุทธาโกชน ซึ่งเป็นสถานที่พึ่งทางจิตใจของคนในชุมชน และยังมีสถานศึกษาภายในชุมชน คือ โรงเรียนวัดสุทธาโกชน สถานที่เหล่านี้เป็นสิ่งที่ยึดโยงความสัมพันธ์ของสถาบันหลักทั้งสามสถาบันเข้าไว้ด้วยกัน หรือที่เรียกว่า บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ทำให้ชุมชนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนร่วมกันได้อย่างราบรื่น

3.4 ทุนธรรมชาติ พื้นที่ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สีขาวมีกรอบและเส้นทแยงสีเขียว นั่นหมายถึงพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน อนุญาตให้ใช้เป็นพื้นที่เพื่อรองรับการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะ นอกจากนี้ชุมชนยังมีคลองมอญ ซึ่งเป็นสายน้ำหลักที่อยู่คู่กับชุมชนและผู้คนส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำสายนี้มาโดยตลอด

4. เครือข่าย

ชุมชนเลียบคลองมอญ มีการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนอย่างหลากหลาย สาเหตุที่ทำให้ชุมชนเลียบคลองมอญมีเครือข่ายอย่างกว้างขวางส่วนหนึ่งนั้นเป็นเพราะทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในชุมชนให้ความร่วมมือและยินดีสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ จึงทำให้หน่วยงาน และภาคีต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงานที่เข้าเป็นเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาชุมชนเลียบคลองมอญ มีดังนี้

- 1) สภาองค์กรชุมชน ระดับเขตลาดกระบัง
- 2) โรงพยาบาลลาดกระบัง
- 3) สถานีตำรวจนครบาลจระเข้จ้อย
- 4) สำนักงานเขตลาดกระบัง
- 5) โรงเรียนวัดสุทธาโกชน
- 6) วัดสุทธาโกชน
- 7) สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง

- 8) บริษัท ผลิตไฟฟ้าและน้ำเย็น จำกัด
- 9) บริษัท ซีพีแรม จำกัด (ลาดกระบัง)
- 10) บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ)
5. ผู้นำชุมชน

ประธานชุมชนเลียบคลองมอญนับได้ว่าเป็นผู้นำที่มีคุณภาพและมีศักยภาพในการทำงานสูงมาก พร้อมทั้งยังอุทิศตนให้กับชุมชนและส่วนรวมเป็นอย่างมาก ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่มีความเสียสละ และทุ่มเทในการทำงานเพื่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าตัวผู้นำชุมชนจะมีโรคประจำตัว (โรคไตรระยะสุดท้าย) แต่ท่านก็ไม่เคยคิดที่จะพักหรือวางมือจากงานเพื่อชุมชนและเพื่อส่วนรวมเลยแม้แต่้าน้อย โดยบทบาทของผู้นำชุมชนในปัจจุบัน มีดังนี้

- 1) ประธานคณะกรรมการชุมชนเลียบคลองมอญ
- 2) กรรมการเครือข่ายชุมชนเขตลาดกระบัง
- 3) กรรมการบริหารโรงเรียนวัดสุทธาโภชน์ และโรงเรียนเรียนประสานสามัคคี
- 4) ประธานองค์กรสวัสดิการชุมชนเขตลาดกระบัง
- 5) รองประธานสภาองค์กรชุมชนระดับกลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก
- 6) กรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้ากองทุนพัฒนาไฟฟ้าจังหวัดสมุทรปราการ 2

- 7) ประธานกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ชุมชนเลียบคลองมอญ
- 8) ประธานกรรมการเครือข่ายกองทุนแม่ของแผ่นดินเขตลาดกระบัง
- 9) รองประธานกรรมการประสานศูนย์ อปพร.เขตลาดกระบัง
- 10) คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ระดับเขตลาดกระบัง
- 11) ประธานชมรมสตรีของกลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก
- 12) ประธานแขวงท้ายยาว

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนเลียบคลองมอญเป็นชุมชนที่มีการสืบเชื้อสายชาติพันธุ์มอญ มีลักษณะการก่อตั้งบ้านเรือนอาศัยรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ในลักษณะของเครือญาติ โดยส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีวัฒนธรรมในการเคารพผู้อาวุโสภายในชุมชนค่อนข้างสูง โดยทั่วไปจะมีการปลูกบ้านเรือนตามแนวคลองมอญ ซึ่งเป็นสายน้ำหลักของชุมชน ซึ่งมีความยาวประมาณ 5.5 กิโลเมตร ลักษณะของชุมชนโดยทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มเหมาะแก่การเกษตร ชุมชนเลียบคลองมอญจัดอยู่ในชุมชนประเภทชุมชนชนเมือง ซึ่งมีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการกับกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2534 ลักษณะของชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับนิยามของไกรวิทย์ พวงงาม (2551) ที่ได้นิยามถึงคำว่าชุมชน ไว้ว่า กลุ่มคนที่มารวมในเขตหรือบริเวณเดียวกันมาอย่างยาวนาน อาจมีพื้นที่อาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่แน่นอนก็ได้ ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายกัน มีความรู้สึกอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำงานร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ นอกจากนี้ยังต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกันซึ่งชุมชนอาจมีทั้งแบบทางการหรือไม่ทางการก็ได้

ด้วยเหตุที่ชุมชนเลียบคลองมอญมีพื้นที่สีเขียวอันเหมาะแก่การทำการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งภายในชุมชนยังมีคลองมอญ ซึ่งเป็นลำน้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงผู้คนในชุมชนตั้งแต่สมัยอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ผู้คนในชุมชนมีการใช้คลองมอญเพื่อการสัญจร และผันน้ำจากคลองมอญเข้าไร่นาของเกษตรกร ตลอดจนใช้คลองมอญเป็นแหล่งหาอาหารและประกอบอาชีพเกี่ยวกับประมงน้ำจืดของคนในชุมชนตลอดมา (ด้านทรัพยากร) ในการนี้เกษตรกรในชุมชนเลียบคลองมอญยังได้นำเอาเทคโนโลยีของโดรนบินมาประยุกต์ใช้ในการใส่ปุ๋ย หว่านเมล็ดข้าวและฉีดยาพ่นแมลง ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกและเป็นการทุ่นแรงของเกษตรกรในการดำเนินงานด้านการเกษตรอีกด้วย (ด้านเทคโนโลยี) นอกจากนี้คนในชุมชนเลียบคลองมอญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวด้วยอาชีพที่สุจริต โดยการรับจ้างทั่วไปและทำการเกษตรในชุมชน ซึ่งมีอยู่ค่อนข้างสมบูรณ์ในชุมชน

รวมถึงคนในชุมชนมีการเก็บออมเงินเพื่อใช้ในอนาคตอีกด้วย (ด้านเศรษฐกิจ) จากข้อค้นพบที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ คนในชุมชนเลียบคลองมอญมีความเป็นญาติพี่น้องกัน โดยคนส่วนใหญ่มีเชื้อสายชาติพันธุ์มอญ ทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทุกด้าน เห็นได้จากการก่อตั้งบ้านเรือนให้อยู่ในละแวกเดียวกัน (ด้านจิตใจ) อีกทั้งคนในชุมชนยังมีจิตวิญญาณของการสืบทอดและคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีของชาวมอญ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอาหารการกิน เช่น อาหารมอญ แกงมะตาด แกงบอน ฯลฯ และกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเข้าวัดทำบุญโดยมีวัดสุทธาโภชนเป็นศูนย์รวมจิตใจ รวมไปถึงความเชื่อและสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีการนับถือผี การไม่เล่นตุ๊กตา เป็นต้น (ด้านสังคมและวัฒนธรรม) ผู้คนในชุมชนเลียบคลองมอญดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองและจัดการกับชีวิตและครอบครัวได้อย่างสมดุลและเหมาะสมและมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี โดยไม่มุ่งเน้นในด้านการแข่งขัน แต่มุ่งความเป็นอิสระและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สิ่งที่ค้นพบเหล่านี้เป็นลักษณะของชุมชนพึ่งตนเองซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทน์ภัส อธิณนทวารกรณ์ และคณะ (2559) โดยศึกษาเรื่องชุมชนพึ่งตนเองกับการทำเกษตรอินทรีย์ตามกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศึกษา กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง ตำบลวังน้ำลึก อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับชุมชนพึ่งตนเองกับการทำเกษตรอินทรีย์ตามกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศึกษากรณี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง ตำบลวังน้ำลึก อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

- 1) การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยีในการดำรงอาชีพเกษตรอินทรีย์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรพันธุ์พืช ปุ๋ย เช่น มีเครื่องหยอดข้าวแบบลดต้นทุน มีเครื่องตรวจเมล็ดแดงและมีเครื่องวัดความชื้นของข้าว ในการดำรงอาชีพเกษตรอินทรีย์
- 2) การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ ในการดำรงอาชีพเกษตรอินทรีย์กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง ตำบลวังน้ำลึก มีเงินเหลือเก็บออม โดยมีการกำหนดให้สมาชิกฝากเงินทุกปี และไม่ให้ถอนจนกว่าจะมีความจำเป็นหรือลาออกจากกลุ่ม
- 3) การพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากร

ภายในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง โดยมีการปลูกป่าได้อย่าง ได้แก่
ไม้ยืนต้นเอาไว้ปลูกบ้าน ไม้ผลสำหรับกินผล พืชใช้ใบและพืชล้มลุกสำหรับกินหัวกินยอด
4) การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง คิดว่าการ
ทำเกษตรอินทรีย์ทำให้มีความเข้มแข็ง มีจิตใจที่มั่นคงไม่มีความกังวลใจ เนื่องจาก
เป็นการอยู่อย่างพอเพียงไม่โลภมากใช้สิ่งของที่ตนเองมี และ 5) การพึ่งตนเอง
ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในการดำรงอาชีพเกษตรอินทรีย์ทำให้เกิดความสามัคคี
ของคนในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง โดยการรวมตัวกันจนเป็นที่รู้จักกัน
ทุกคนมีการปฏิบัติโดยร่วมคิดร่วมรับรู้ รู้จัก เสียสละ รู้ภัยกันและช่วยเหลือซึ่งกัน
และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภารัตน์ วงษ์พังและคณะ (2562) โดย
ศึกษาเรื่องการพึ่งพาตนเองและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งข้าวหอมมะลิ ในจังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาค้นนี้มี
วัตถุประสงค์ 4 ข้อด้วยกันและหนึ่งในนั้น คือ เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจ
ชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งข้าวหอมมะลิ พบว่า มีการพึ่งพาตนเองอยู่ใน
ระดับมาก โดยการพึ่งพาตนเองทางด้านจิตใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ
การพึ่งพาตนเองด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรและด้านเทคโนโลยี

ในส่วนของปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนเลียบคลองมอญสามารถพึ่งตนเอง
ได้นั้น คือ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในภาพรวมนั้นจะร่วมกันตัดสินใจ
ต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนโดยมีความเห็นพ้องต้องกันว่าถ้าหากมอบ
หมายให้ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ดำเนินการในกิจกรรมใด ๆ
ของชุมชนแล้วนั้น ทุกคนก็จะต้องเคารพและยอมรับผลหลังจากการตัดสินใจลงไปแล้ว
2) กลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนและช่วยเติมเต็มและต่อยอดให้ชุมชนเลียบคลองมอญ
สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมีอยู่หลากหลายกลุ่ม อันประกอบด้วย 6 กลุ่ม ดังนี้
กลุ่มคณะกรรมการชุมชนเลียบคลองมอญ กลุ่มเกษตรเลียบคลองมอญ กลุ่มอาชีพ
ชุมชนเลียบคลองมอญ กลุ่มอนุรักษ์วิถีถิ่นเลียบคลองมอญ ชมรมผู้สูงอายุและกลุ่ม
อาสาสมัครสาธารณสุข โดยกลุ่มเหล่านี้ได้จัดตั้งอยู่ภายในชุมชนเลียบคลองมอญ
ซึ่งจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างคนในชุมชน เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา
และสร้างสรรค์ผลงานในด้านการพัฒนาต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน 3) เครือข่าย

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้มแข็งและหลากหลาย ซึ่งมีจำนวน 10 เครือข่าย ในชุมชน ปัจจัยในส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้ชุมชนเกิดความร่วมมือ เพื่อดำเนินกิจกรรมและพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ของบรรดาสมาชิกชุมชน ที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน 4) ชุมชน ที่มีคุณค่าและเป็นอัตลักษณ์คู่กับชุมชนในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทุนชุมชน อันมีผู้นำที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทุนทางสังคมของชุมชนเลียบคลองมอญเป็นทุนที่มีความเข้มแข็งเพราะว่าคนในชุมชนล้วนแล้วมีชาติพันธุ์มอญซึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน ทั้งสิ้น ทำให้เกิดการพูดจาปราศรัยเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันอีกทั้งยังทำให้คนในชุมชน มีการช่วยเหลือกันอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับในชุมชนมีสถาบันสามเสาหลักที่ เข้มแข็งซึ่งอยู่ในชุมชน นั่นก็คือ บ้าน วัด และโรงเรียน อันเป็นส่วนที่ผลักดันเกื้อหนุน ช่วยเหลือกันให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ รวมไปถึงการที่ชุมชนมีทุน ทางธรรมชาติที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่าซึ่งมีมาตั้งแต่อดีต นั่นก็คือ คลองมอญ และ พื้นที่ทำการเกษตรในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและสามารถพึ่งพา ตนเองได้ และ 5) ผู้นำชุมชนผู้ซึ่งได้รับการไว้วางใจจากผู้คนในชุมชนให้ก้าวขึ้นมาเป็น ผู้นำของชุมชนและเป็นศูนย์รวมของความสมัครสมานสามัคคีในชุมชนและเป็นผู้ที่มีความเสียสละ ตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อชุมชนและสังคมมาโดยตลอด อีกทั้ง ผู้นำชุมชนยังเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล มีทัศนคติและแนวคิดที่มีความ ยืดหยุ่นและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งเป็นผู้ซึ่งมีความรู้และ ความสามารถนำพาชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ตามกิจกรรมในการพัฒนาต่าง ๆ ของ ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังดำรงตำแหน่งในหน่วยงาน องค์กร และ กลุ่มต่าง ๆ ของภาครัฐอย่างหลากหลาย ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัยวร วิระพันธ์พงศ์ (2556) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเอง ของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ปัจจัย ที่ทำให้ชุมชนคลองลัดมะยมพึ่งตนเองได้ คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทุนทางเทคโนโลยี ทรัพยากรชุมชน การรวมกลุ่มและความเชื่อมั่นในค่านิยม ศาสนา วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชุมชน และ 2) ปัจจัยภายนอก คือ หน่วยงานภาครัฐ และ หน่วยงานอื่น ๆ ส่วนอุปสรรคในการพึ่งตนเองของชุมชนคลองลัดมะยม คือ กฎหมาย

รวมไปถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอินธิรา ครองศิริ (2560) โดยได้ศึกษาเรื่อง
ตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ
ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการ
ชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลูอำเภอ เขาคิชฌกูฏ ทั้งทาง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) ผู้นำในชุมชน 2) การร่วม
มือกันในชุมชน 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4) การฟื้นฟูภาษาและ
วัฒนธรรมท้องถิ่น 5) การถ่ายทอดความรู้ 6) การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์
7) กองทุนหมู่บ้าน และ 8) การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

สรุปได้ว่าชุมชนเลียบคลองมอญมีลักษณะการพึ่งพาตนเองใน 5 ด้าน
ได้แก่ 1) พึ่งตนเองทางเทคโนโลยี 2) พึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 3) พึ่งตนเองด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองด้านจิตใจ 5) พึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรม
และยังมีปัจจัยสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ 5 ประการ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม 2)
กลุ่ม 3) ทุนชุมชน 4) เครือข่าย 5) ผู้นำชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากชุมชนเลียบคลองมอญมีลักษณะเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งอนุรักษ์ไว้เพื่อกิจการด้านเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันมีการเข้ามาซื้อที่ดินบริเวณเลียบคลองมอญของบรรดาเหล่านายทุน เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมขนส่งหรือโลจิสติกส์ จึงทำให้มีรถบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ (รถพ่วงหัวลาก) สัญจรบริเวณถนนเลียบคลองมอญเป็นจำนวนหลายร้อยคัน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อให้พื้นที่บริเวณชุมชนเลียบคลองมอญแห่งนี้ เป็นพื้นที่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้เป็นพื้นที่การเกษตรตามที่กฎหมายได้ระบุไว้

2. ชุมชนเลียบคลองมอญมีพื้นที่ติดกับถนนมอเตอร์เวย์ ซึ่งเป็นถนนสายหลักในการเดินทางไปยังภาคตะวันออก อีกทั้งยังมีท่าเลที่ตั้งใกล้กับสนามบินสุวรรณภูมิ จึงทำให้มีประชากรจากต่างถิ่นเข้ามาพักอาศัยเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โดยการเช่าหรือซื้อที่ดินในชุมชนเลียบคลองมอญ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้ที่เข้ามาใน

ชุมชนเหล่านี้ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อีกทั้งยังส่งผลต่อระบบความสัมพันธ์ในชุมชนระหว่างประชากรดั้งเดิมและประชากรใหม่ที่ไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน หากชุมชนสามารถจัดกระบวนการที่สามารถดึงความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เข้ามาอยู่ในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันให้เกิดขึ้นกับกลุ่มประชากรที่มาอยู่ใหม่ก็จะช่วยในการเสริมสร้างความความสัมพันธ์อันดีส่งเสริมให้มีความเป็นปึกแผ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างความเป็นพวกเขา พวกเราได้เป็นอย่างดี

3. ชุมชนเลียบคลองมอญมีคลองมอญเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่เนื่องจากในปีนี้ (ปี 2564) ลำคลองหลายสายในเขตลาดกระบังและพื้นที่ใกล้เคียงแห้งแล้ง ในบางช่วงปริมาณน้ำในคลองแทบจะไม่มีหลงเหลืออยู่ในคลอง ส่งผลให้กิจกรรมทางด้านการเกษตรของเกษตรกรในชุมชนมีปัญหา หน่วยงานภาครัฐ ควรจะต้องมีแผนป้องกันและแก้ปัญหาภัยแล้งในระยะยาวในพื้นที่ของชุมชน เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาให้กับประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำแล้งในแต่ละปี โดยจัดให้มีแผนบริหารทรัพยากรน้ำและคูคลองในพื้นที่เขตลาดกระบังแบบบูรณาการโดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

4. ในฐานะที่ผู้วิจัยซึ่งได้ศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของชุมชนเลียบคลองมอญ ผู้วิจัยพบว่าเด็กและเยาวชนในชุมชนเลียบคลองมอญนั้น บางรายประกาศขายหรือให้เช่าที่ดินของตนเองกับนายทุนเพราะเห็นว่าที่ดินในชุมชนฯ นั้นมีมูลค่าสูง อีกทั้งลูกหลานและทายาทรุ่นหลังเหล่านี้ ส่วนใหญ่ไม่มีความสนใจในเรื่องราวด้านการเกษตร ทั้งที่ครอบครัวและบรรพบุรุษของตนเองเป็นเกษตรกรมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ อีกทั้งพื้นที่บริเวณชุมชนนั้น เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐควรวางแผน สนับสนุน และกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรุ่นหลังของชุมชนฯ หันมารักและหวงแหนพื้นที่การเกษตรและที่ดินของตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างพอเพียงและเป็นการพึ่งพาตนเองทางด้านการเกษตรได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธ การพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). *แนวคิดเศรษฐกิจ ชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรศิลป์.
- นันทน์ภัส อธิราชวรกรรม และคณะ. (2558). *ชุมชนพึ่งตนเองกับการทำเกษตรอินทรีย์ตามกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเขาหินกลิ้ง ตำบลวังน้ำลึก อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์*. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2564, จาก: <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is60/6014880035.pdf>
- สิวพร สุขเอียด. (2552). การปกครองส่วนท้องถิ่น. <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การปกครองส่วนท้องถิ่น>
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2540). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล. (2555). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบคุณค่าและบรรทัดฐานในสังคมไทย*. [ออนไลน์], ค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2564 ,จาก: <https://erp.mju.ac.th/openFile.aspx?id=MTQ1NzU2>
- วิภารัตน์ วงษ์พิง และคณะ. (2562). การพึ่งพาตนเองและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแป้งข้าวหอมมะลิ ในจังหวัดร้อยเอ็ด. *แก่นเกษตร*, 47 (ฉบับพิเศษ 1): 1079-1088.
- อัยวี วีระพงศ์. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อินธรา ครองศิริ. (2560). *ตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 21(2), 74-101.
- Norman Jacobs. *Modernization Without Development : Thailand as an Asian Case Study*. New York: Praeger Publishers, 1971.